

מסורת הש"ם

א) תוספתא פ"א ה"יג ומכילתא פ"א פ"א, ב) ג' נפי' תוס' ע"ז ב' ד"ה ואלו יוכי מתנא שהיה לפנייה גי' אחרת, ג) תוספתא פ"א ה"יד, ד) נ"י"ה דף כמ.:, ה) [ענין בן קרחא פירשו תוס' בשנת קנ. וצ"ב ק"מ. וע' תוס' פסחים ק"ב. וכוונתו נח:], ו) נפי' תוס' לקמן דף יד.:, ז) פ"א אלא, ח) ונעווינן לה: א) פסחים קיד י.:, ט) טוטה לג: מגילה דף ק"ח, י) נפי' תוספות טוטה לג: ד"ה ורננן, יא) [ג"ל בדרש], יב) [נפי'], יג) [נמנמן טו:], יד) [ג"ל בכל לשון], טו) [נפי'ש מנגילה מדי' כלל, טז) [בדלחי שבת פס:].

❖❖❖

תורה אור השלם

- אל תחברו ראשנות וקדמניות אל תתבוננו.
- הגני עשה חרשה עתה תחמק תלולא תדעיק אף אישים בפתור בדרך פישומן נקדוה: שיעויה מג יט אברהם הוא אברהם: דברי הימים א א כז 4. ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתקדו: בראשית יז ה
- ויאמר אליהם אל אברהם שרי אשתך לא תקרא שמה שרי כי שרה שמה: בראשית יז ה
- ויאמר אליהם לך אברהם שרי אשתך לא תקרא שמה שרי כי שרה שמה: בראשית יז ה

- בראשית יז טו 6. ויאמר אליהם לישראל בקראת ה'לקי'ה ויאמר יעקב יעקב ויאמר דהנני: בראשית מז ב 7. אתה הוא ה' והאלהים אשר בחרת באברהם והוצאתו מארץ כשדים וקמת שמו אברהם: נחמיה ט ז

❖❖❖

הגהות הבי"ח

א) תוס' ד"ה סיה קורא וכו' בירושל' אמרי' ואלת אומרת ברכות: ב) בא"ד ואלת. א. כ"ב מימי' ודילתא הא דברכות מעכבות זו דוקא [שלא צריך כלל] בברכות. אבל אל סק ק"ס [ואתמלן] לך דילא אל צינך הגעכות [ואח"כ נמנמכות]:

❖❖❖

גליון הש"ם

גמ' כל הקורא בוי' מגיל' סמן קט ועיין פירוש פ"ס פ"ז:

פ"ק היה קורא גמ' ההוא מבטל' בוי' עיין תוס' טוטה י"ז ע"כ ד"ה דמכני: תוס' ד"ה בלשון בוי' דהא קורא בוי' עיין מגיל' ריש סימן קל"ה:

❖❖❖

רב ניסים גאון

מותיב ר' יוסי בר אבין ואיתיה ר' יוסי בר זבדא אטו אברהם מילא הדר קרייה רחמנא אברהם ובתוספתא נמי [ספ"א דמכילתין] בענין זה המקום אברהם הוא אברהם אע"פ שתורי וקרא את אברהם אברהם אינו לגנאי אלא לשבח כ"י הוא אברהם עד שלא נדבר עמו הוא אברהם משנברח עמו ויש ששואלין למה נשתנו שמו של אברהם ושמו של יעקב ולא נשתנה שמו של יצחק ופושטה של שאלה זו כי אברהם ויעקב אבותיהם קראום באותן השמות ולפיכך גידלם הקב"ה בשמות שקרא להן הוא אבל יצחק הקב"ה קראו בזה השם קודם שנולדו כדכתיב (בראשית יז) אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק ואית במכילתא דר' ישמעאל [בפ' בא] יצחק לא נשתנה שמו מפי הקב"ה ובגמרא דבני מערבא (בספ"א דהאי פ"יקא) מפני מה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב לא נשתנה אילו אבותיהם קראו אותן בשמן אבל יצחק הקב"ה קראו. ארבעה נקראו עד שלא נולדו יצחק וישמעאל יאשיה ושלמה: פליק **פירקא קבא**

פירקא תנינא שמעת מינה מצות צריכות כוונה. איתיה להדיא דהא מילתא בפרק ראוהו בית דין במסכת ראש השנה (דף כח) דקאמר אלמא קא סבר רבא מצות אין צריכות כוונה ואיתוכיה אביי כמה תיובתא ולבסוף אוקמי' אלא אמר רבא לצאת לא בעי כוונה לעבור בזמנו לא בעי כוונה שלא בזמנו בעי כוונה:

מאימתי פרק ראשון ברכות

גמ' לא שיעקר יעקב ממקומו. שהרי מזינו שקראו הקצ"ה יעקב

אחר זאת ברדמו למנרים שנאמר ויאמר אלהים לישראל ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני (בראשית מו): **הנני עושה חדשה.** בחר אל מזכרו ראשונות כתיב: **בשחלה אז לארס.**

היה שנאמר בעצב הנהר ישבו אבותיכם (יהושע נד) ואומר אל ארס נהרים אל עיר נחור (בראשית נד): **אז כלל העולם.** אז המון גוים (שם יז): **שרי.** לשון יחיד משמע שרתי: **מסדר שחיה.** דמעיקרא אשר בחרת בו בהיות שמו אצרס ושמת שמו אברהם:

הדרן עלך מאימתי

היה **קורא בתורה.** פרשת ק"ש:

ובגיע זמן המקרא. זמן

ק"ש: נפרקים. צין ההפסקות ולקמן מפרש לכו צמתיתין צין

ס פרשה ראשונה לשניה צין שניה לשמע כו': שואל מפני הכבוד.

שואל בשלוש ארס נכבד שראוי להקדים לו שלום: ומשיב. שלום אס הקדימו לו. ובגמרא^ל פריך כיון דשואל פשיטא דמשני: **ונאמלע.** בלמעלה הכרכה או הפרשה: **מפני היראה.**

אדם שהוא ירא מפניו שלא יהרגו **אבל מפני הכבוד לא:** ר"י. בגמרא מפרש פלוגמתייהו: **צין ויאמר לאמס ויציב לא יפסיק.** בגמרא (ד' יד.) מפרש טעמיה: **והיה אס שמוע נוהג צין ציוס צין צילע.** דמשמתי

בצלמוד תורה דכתיב (דברים יא) ולנמתס אותם את בניכם: **ויאמר אינו נוהג אלא ציוס.** דמשמתי בצייתת שאינה נוהגת אלא ציוס דכתיב ורליתם אותם^ו פרט לכסות לילה (שבת ד' סז): **גמ' ש"מ מלוס לריכות כוונה.** שיהא מתכוין לשם מלות ותקשה לרצה דלמר במסכת ראש השנה (דף כח). התקוע לשיר יאל: **כוון לקרוא.** אבל ללאה ידי מלוה לא בעינן שיהא מתכוין אלא לקרות בתורה בעלמא: **הא קא קרי.** הא בקורא קא עסיק מנא ואלתי דקמתי

היה **קורא בתורה:** **בקורא להגיה.** את הספר אס יש צו טעות דאפילו לקריאה נמי לא מתכוין: **נכפסה.** בלשון הקדש: **מדברים הדברים.** דהוס ליה למכתב והיו דברים האלה (דברים ו) למדרש שיקרא הדברים כסדרן ולא למפרע כגון ובעשרין צינך מנחות: **לימא קסבר ר' וכו'.** מדאיצטריך ליה קרא לק"ש שמהא ככתבה סגינא וליה נשאר כל המורה בכל לשון נאמרה לקרות: **משום דכתיב שמע.** דלא תדרוש שמע בכל לשון שאתה שומע כרצנן: **עד כאן.** עד על לצנך: ^אכיכא

שמוע ולרבי נמי הא כתיב שמע ההוא מבועי ליה השמע לאונך מה שאתה מוציא מפין ^בורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאונו יצא ולרבנן נמי הא כתיב והיו ^ההוא מבועי להו שלא יקרא למפרע ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב שמע דכתיב רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא למה לי איצטריך משום דכתיב והיו: ת"ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תלה כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר' אליעזר א"ל רבי עקיבא הרי הוא אומר

היה קורא אם כוון לבו יצא. בירושלמי אמרינן (א) ברכות אינן

מעכבות דלע"פ שלא אמר שמים לפניו ושמים לאחריה יאל דאס לא כן תקשי מאי מהני אס כוון לבו הרי לא צינך תחלה. וא"ת הא (י) צפ"ק (ד' יב.) מסקינן סדר ברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות. וי"ל דהתם איירי בצנור.

דיקא נמי דקמתי אמר להם הממונה: **ובאמצע שואל מפני וכו'.** ופסק רצינו שמעיה

דצמקוס שאסור לספר אסור לדבר אפילו בלשון הקודש וכן משמע מתוך מתימתין. ובירושלמי קאמר אפילו בלמענע הפסוק רצ הוול בשס רצ יוסף אמר ודברת צס מכאן שיש לך רשות לדבר צס. והיינו נמי דלמרי' צפ"ק דיומא (דף יט:) ודברת צס ולא בתפלה פירוש שאין משיצין צה מפני הכבוד: **בקורא להגיה.** פירש צקונטרס שאין מתכוין לקרות. תימה אכתי הא קא קרי. ע"כ נראה^א בקורא להגיה שאינו קורא המציות כהלכתן וכנקודתן אלא ככתיבתן קרי כדי להצין צחסרות וציתרות כמו לטעפת ומנחת ואס כוון לבו לא דוקא אלא כלומר לקרות כדין נקודתן וכהלכתן:

וחכמים אומרים בבב' לשון. אומר הר"י דהלכה כחכמים דהלכה כרבי מנציוו ולא מנציריו (עירובין ד' מו:). ועוד דרצנן סגינא לכו כמאן דלמר לא השמיע לאונו יאל וכותיה ספקינן לקמן (ד' טו:):

ס בלשון הקדש נאמרה. פירש

רש"י פרק שני דמגילה (ד' יז: ושס) לקרות בתורה. ולא נהירא^ב דהא עזרא מיקן קריאת המורה ומקמי דאתא עזרא והיו למא

לי. וי"ל דמייירי צפרשיות הממוציצין לקרות דלורייתא כמו פרשת וזכור^ב

ס אי נמי מקרא צכורים ודווי מעשר ופרשת חליצה שמולה בתורה לקרומן אעפ"כ בכל לשון נאמרה צכויי שכל דבור ודבור שהיה יולא מפי הקצ"ה היה מתחלק לשבעים לשון^ט:

עד כאן מצות כוונה. עד בכל מאדך ששני פסוקים אלו מדברים ציחוד ה' צהצתמו וצירחמו:

אשר

שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב מפני הכבוד ואלו הן ^בבין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לוויאמר בין ויאמר לאמת ויצייב ר' יהודה אומר ^בבין ויאמר לאמת ויצייב לא יפסיק אמר ר' יהושע ^בבן קרחא ^ולמה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע ^וכדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לוויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה ^וויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד: **גמ' ש"מ** ^סמצות צריכות כוונה מאי אם כוון לבו לקרות לקרות והא קא קרי בקורא להגיה: ת"ר ^טק"ש ככתבה דברי רבי וחכ"א יבכל לשון מ"ט דרבי אמר קרא והיו בהוייתן יהו ורבנן מאי טעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה

קראו בזה השם קודם שנולדו כדכתיב (בראשית יז) אבל שרה אשתך יולדת לך בן וקראת את שמו יצחק ואית במכילתא דר' ישמעאל [בפ' בא] יצחק לא נשתנה שמו מפי הקב"ה ובגמרא דבני מערבא (בספ"א דהאי פ"יקא) מפני מה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב לא נשתנה אילו אבותיהם קראו אותן בשמן אבל יצחק הקב"ה קראו. ארבעה נקראו עד שלא נולדו יצחק וישמעאל יאשיה ושלמה: פליק **פירקא קבא** מינה מצות צריכות כוונה. איתיה להדיא דהא מילתא בפרק ראוהו בית דין במסכת ראש השנה (דף כח) דקאמר אלמא קא סבר רבא מצות אין צריכות כוונה ואיתוכיה אביי כמה תיובתא ולבסוף אוקמי' אלא אמר רבא לצאת לא בעי כוונה לעבור בזמנו לא בעי כוונה שלא בזמנו בעי כוונה:

שמע בלשון שנכתבה בסיוי דהיא לשון קדש דברי רבי, וחכמים אומרים בכל לשון שקראה יצא. מאי טעמא [דרבין] אמר קרא [והיון] בהוייתן יהו, כלומר שהן עכשיו וכתניתין יקרא לעולם. והלכה כחכמים דהא אפילו רבי דפליג אחכמים הכא, סתם לן כחכמים, דבפרק ואלו נאמרינן בכל לשון פירשה סוטה וידיו מעשר וק"ש ותחלה וברכת המזון ושבעות הערות ושבעות הפקודן. [ולרבנן] נמי הא כתיב והיו ההוא מיבעי ליה שלא יקרא למפרע. כלומר יהיו כמות שהן. ולרבי מהדברים, כלומר הדברים כסדרן]. למימרא דסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה. פירוש הא פשיטא דבשעת מתן תורה ניתנה למשה בלשון קודש, והאי דקאמר בכל לשון היינו אם ניתנה להעתיקה בלשון אחר או לא.

יג.

עין משפט

נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות ק"ש [ס"א] סמג עיני יח טור שויע' אר"ח ס"ו ספ"ק ה:
ב ב מיי' שס הלכה טו טו סמג שס טושיע' אר"ח ס"ו ספ"ק ה:

ג ג ד מיי' שס הלכה ח סמג שס טושיע' שס ספ"ק ה:
ד ד מיי' פ"ג מהלכות צ"ת ס"ו סמג עיני יח טושיע' אר"ח סימן יח ספ"ק ה:

ה ה מיי' פ"ב מהלכות ק"ש [נהל' א] ס"ב מהל' שופר הלכה ד' טושיע' אר"ח סימן ס ספ"ק ד:

ו ו ד מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ז סמג עיני יח טושיע' אר"ח סימן סב ספ"ק ז:

❖❖❖

מוסף תוספות

א. בתוס' ד"ח"ש כתב. ור"ח פ"י בקורא להגיה וכו'.
ב. בתוס' ד"ח"ש כתב. כגון פ' שקלים ופ' זכור ופרה אדומה וכוצא בהם (ועיין) במגיה שכתב שבכת"י ובדפדפי"י איתא בתוס' ידרן פרה אדומה).

❖❖❖

מוסף רש"י

אמר ר' יהושע בן קרחה. הא דגרסינן בבבלי הש"ס ר' יהושע בן קרחה היינו ש כל ר' עקיבא. כנגדינן דהס (שנעוטים ו.) אמר לו ר' יהושע בנז של ר"ע לר"ע (בבביות נח.) ועי' תוס' (סס.) מצות צריכות כוונה. שטעמיה מלוה לר"י שזימן כה ללאה ידי מנחמו (ועובין צח.) ק"ש ככתבה. בלשון הקדש ולא בלשון אחר (מגילה יז.) בהוייתן. בלשון הקדש (שס.) דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה. לקרות בבית הכנסת (סוטה לג.) אצטריך מושב דכתיב שמע. אלטריך והיו ללא מדרשית לק"ש בכל לשון. אלא לסתעוט לאוני (שס.).

❖❖❖

רבינו חננאל

מתני'. היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא. אוקימנא למתניתין בקורא להגיה, שאינו קורא המילה בניקודה אלא בכתיבה, כגון מיקרא קרדוה מקרא כלומר חסר יו"ד, כענין הזה הוא קורא להגיה וזה שצריך לבקוין את לבו. אבל מי שהיה קורא במסורת המקרא והגיע זמן קריאת שמע בעת שהוא קורא בפרשת שמע. אע"פ שלא קרא בכוונת הלב בשעת קריאת שמע יצא. שפענין מצינה דמצות ארין צריכות כונה וברכות אינן מעכבות זו את זו, והכי פירוש אמרו בתלמוד ארין ישראל אמר ר' אבין זאת אומרת ברכות לא מעכבות וזאת דאוקימנא אין למתני' דתמיד ברכות אין מעכבות זו את זו, הני מילי שלא כסדרן, אבל לקרות ק"ש (אפי') בלא ברכה לא. והני מילי בצבור, וההיא דפ"ק דיומא דתמרין הא בפרק ראשון הא בפרק שני, לאו דוקא פרק ראשון, אלא משום רי"ע נקט פרק ראשון, אבל אין צריך כונה כי אם פסוק ראשון וגבי הכהנים נשנית, אברהם דהבא ביחיד כדתנן היה קורא בתורה. שואל מפני הכבוד. פירוש שראוי להקדים לו שלום. ומשיב שלום לזי מפקדים לו שלום. חנו רבנן קריאת שמע ככתבה. פירוש, קרית